

Rasmus Kristen Rasmussen.

* 8. novembur 1886. † 4. august 1961.

Mangan hefur tað komið einum landi væl við, at fremmandir hava fest búgv og eru runnir saman við fólkinum, teir eru komnir til – við gestsins gløgga eyga hava verið varugir við so mangt, sum landsins egnu børn lítið ansaðu og virdu, og at teir síðani við nærlagni og iðni hava roynt at bjarga tí, ið annars hevði farist, og at benda búning og viðurskiftum á ta leið, sum teimum tóktist hollast.

Av tí berginum brotin var R. K. Rasmussen, danski læknin, sum 33 ára gamal kendi tað sum eina skyldu vegna langt læknaloysi at fara til Eiðis, har hann varð sitandi í 32 ár, til hann vegna sjúku legði frá sær og flutti suður til Havnar at nýta seinastu ár síni til at gera burtur úr teimum ríku søvnum, hann hevði drigið saman tey nógvu ár hjá fólkinum norðast á Eysturoynni og Streymoynni.

Um henda merkismann er áður skrivað í árbók okkara (Fróðskaparrit 1956, 5: 168), teirri bókini, ið ognuð varð honum sum heiðursrit á 70 ára degnum, eins og har er sagt frá helstu ritgerðum hansara.

Hóast R. K. R. altíð fekst við okkurt, og hugskotini tyrptust í heila hansara og troðkaðu á at sleppa fram, var hann altíð blíðlyntur og tóktist at hava góðar stundir at lurta eftir. Ið hvussu er dugdi hann altíð at látast so. Hann var í góðari merking forvitin, ein gáva, sum kom honum stak væl við í savningararbeiðinum. Óført minni hevði hann og var tiltikin langt út um landamark fyri, hvussu væl hann fylgdi við, og hvussu nógv hann vitsti í yrkisgrein síni.

Tað vil so vera — fyri úrheimin var bragd hansara og tað, sum gjørdi navn hansara kent starvsfelaga millum heimn kring, at hann loftaði tí innskoti hann fekk um uppruna nátasjúkunnar, og var førur fyri í víðagítu rígerð síni at prógva hetta. Avleiðingarnar av hesum bragdi vita øll um her á landi.

Men fyri føroyska mentan og heilsusøgu verður tað mest hitt, hann læt úr hondum, ið fer at telja, sum frálíður. Tí lítið hevði í so máta ligið eftir um hesa tíð, hevði R. K. R. ikki verið. Heilt óvanligur var kunnleiki hansara um føroysk viðúrskifti bæði fyrr á døgum og nú. Mikil var tokki hansara til hetta fólk og lagnu tess, og fráskila gávur átti hann til at lýsa tað, hann hevði fingið uppspurt. Mangt av tí, hann hevur lagt frá sær, tykist kanska onkrum í dag nakað mõiðisamt at lesa, sermerkt av eyðkenda arbeiðishátti hansara við, at vísa veg, ókravdum og sera nágreiniligum frásøgnum um og handfaringum av — vilja mong halda — sjálvsøgdum spurningum og evnum. Men fyri tey, sum aftan á okkum koma, fer tað at hava ikki litlan søguligan og mentunarlígan týðning.

Sjálvur mundi hann meta *Gomul føroysk heimaráð* (1958) sum mætasta verk sítt. Tey vóru tað, sum, tá ið saman um kom, stóðu hjarta hansara næst. Altíð hevði hann vónað, at áhugin fyri øllum hesum, hann hevði savnað, fór at vera so stórur víða hvar, at tað fór ikki at standast á at fáa tey givin út á onkrum av teimum »stóru« norðurlandamálunum, men so var ikki. Royndir hansara her vóru fáfongdar. Sum so mangur annar mátti hann læra, at verða lóttir og veitslurómur ikki tald uppi, er tað, tá ið av tornar, heldur lítið, ið Norðurlond hava lívt Føroyum og vilja kennast við Føroyar. Undanfærslan var altíð hon, at nú bókin var komin á føroyskum máli, var nóg mikið. Tó iðraði hann seg ongantíð eftir tí, at hann hevði latið Fróðskaparfelagið sleppa at geva verkið út á føroyskum máli. Ætlan felagsins var upprunaliga ikki henda, men tá ið ritstjórnarnir høvdu lisið handritið og sæð, hvørjar másligir gripir, ið bókin eisini goymdi, av tí at hann mest sum alla staðni í klombrum hevði sett hjá, sera gjølla og ofta í longum setningum, hvussu frásøgufolkini høvdu málborið seg, varð samráðst við R. K. R. um at týða handritið. Hesum játtaði hann beinan vegin.

Tí í hansara rúma sinni var eisini goymdur mikil másligur ansur.

Ikki bert fyri móðurmáli hansara, donskum, hvørs nútíðarleiðir harmaðu hann, og sum hann altíð í ritgerðum sínum royndi at benda inn á upprunadanskar leiðir, men framum alt fyri føroyskum, ið hann talaði eins væl, ja, betri enn nógvir føroyingar. Ofta varð við hann borið upp á mál um føroyskt og um tað stavnald, Fróðskaparfelagið hevði kosið sær í málspurninginum — mundi ikki ov mikið vera avgjørt, mundi leiðin vera gongd?

Men svarið var altíð tað sama: »Tit eru á rættari leið, og ikki mugu tit ivast, tíansheldur geva tykkum undir. Haldið fram, tí eg skal siga tykkum, at eingin onnur er leiðin gongd málsliga, skal føroyskt mál liva og við tí føroyingar sum sermerkt tjóð. Aðrar leiðir fara — uttan at menn tykjast at vita av tí ella at skilja tað — at enda í sjálvtyning!«
— Soieidis var gamli Eiðislæknin. At vísa seg lítillátin og vinsælur. Men í hugsjónum sínum stældur og treiskur.

Tómligt er, ikki longur at eiga hann at leita til at spyrja, tí hann var sum fáur góður í ávikum.

Men fløvan frá honum fara vit, sum enn eru á lívi í felagnum, at kenna í framtíðini. Tí tá ið hann var farin, kom tað upp, at meginpartin — útvið 2000 bind — av stóra bókasavni sínum hevði hann skrivað Føroya Fróðskaparfelagi til, og tað mesta av tí, ið var eftir hann av peningaognum, at fara í grunn, ið bera skal navn hansara, og at nýta »sambært lógum felagsins.«

H. D. Joensen.